

והא אנן תנן [במשנה לעיל דף פ ב]: אם נתוספו דיורין עליהן [על בני מבוי שעשו שיתוף לכמה שבתות] לאחר זמן — מוסיף, אם ירצה משלו, ומזכה לאותן דיורין את השיתוף שהוסיף, וצריך להודיע להם.

אלמא צריך דעת, ודלא כרבי יהודה. אלמא פליגי!

ומשנינן: מהא לא תיקשי לרב אחא בריה דרבא.

דחתם בההיא משנה, יש לפרש דמיירי בחצר שבין שני מבואות, שיכולים הדיורין להשתתף הן עם מבוי זה ועם מבוי זה. וכיון דלא ידעינן בהי ניחא ליה, צריך דעתו. אבל בעלמא, אפילו חכמים מודו שאין צריך דעת.⁽⁴⁹⁾

ואכתי תמהינן ארב אחא בריה דרבא:

והאמר רב שויזבי אמר רב חסדא [לעיל על אותה משנה]: זאת אומרת, חלוקין עליו חביריו על רבי יהודה.

ולא ניחא ליה לפרש דמיירי בחצר שבין שתי מבואות. אלמא פליגי חכמים עליה?!

אלא, הכי דחינן לקושית רב אחא בריה דרבא על שמואל, מהא דרבי יהושע בן לוי:

האם גברא [רבי יהושע בן לוי] אנברא א-ב9 [שמואל] קא רמית?

מר [שמואל] סבר, פליגי חכמים על רבי

ולא עוד, לא רק כאן, אלא בכל מקום ששנה רבי יהודה הלכה בהלכות עירובין — הלכה כמותו.

אמר ליה רב חנא בנרתאה לרב יהודה: האם אמר שמואל שהלכה כרבי יהודה אפילו במבוי (שניטל קורתו או לחיו) [שניטל ממנו בשבת קורתו או לחיו, רש"י לקמן, וגמרא לקמן], דקאמר רבי יהודה בפרק כל גגות, שאומרים "שבת — הואיל והותרה, הותרה", ומותר לטלטל במבוי באותה שבת, אף אחר שניטל היתירו?

אמר ליה רב יהודה: בעירובין, היכא דאיירי בהלכות קניית עירוב [רש"י], אמרתי לך שאמר שמואל הלכה כרבי יהודה, ולא במחיצות, שבענינם אין הלכה כרבי יהודה.

אמר תמה ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי, על הא דשמואל:

מדקאמר שמואל "הלכה" כרבי יהודה — מכלל דסבר שמואל דפליגי חכמים עליה.

והרי אמר רבי יהושע בן לוי: כל מקום שאמר רבי יהודה לשון "אימתי" [כגון הא דמייתנין לקמן דף פב א] ו"כמה דברים אמורים" [וכי הך דמתניתין] במשנתינו [ולא בברייתות, תוספות] — אינו אלא לפרש דברי חכמים שקדמו לו במשנה, ולא בא רבי יהודה לחלוק עליהם!

והיכי אמר שמואל, "הלכה" כרבי יהודה?!

ותמיהה גמרא על רב אחא בריה דרבא: וכי לא פליגי במשנה חכמים ורבי יהודה?!

49. הני מילי למאן דאמר — חכמים דפליגי ארבי שמעון, לעיל מה ב — שאין יכול להשתתף עם

49. ונחלקו הראשונים: יש אומרים, דהא דאמרינן דבחצר שבין שני מבואות צריך דעתו,

אם אוביר [אניח השדה בורח] ולא אעביד [ולא אעבדנה] אשלם לך אלפא [אלף] זוזי — אינו חייב ליתן לו. מפני שאינו מתחייב בדעה שלא לעבד את השדה ולתת לו אלף זוזים, אלא סומך על כך שיעבדה ולא יתחייב לשלם. ולכן, אמדינן דעתו שלא נתכוין להתחייב כלל.

ג. נתחייב אדם לחבירו באסמכתא דלא קניא — חבירו שנטל ממנו הממון הרי הוא גולן. ומכל מקום אין פסולו לעדות אלא מדרבנן. "כיון שאינו סבור לעשות איסור, לבא לידי פסול דאורייתא" [לשון תוספות סנהדרין דף כד ב. וברש"י ראש השנה דף כב א כתב: דאין פסולין מדאורייתא, כיון דגולן לא מיקרי אלא החוטף מיד חבירו. וכן כתב הרמ"ה בסנהדרין דף כה א].

ואלו הן הפסולים לעדות מדרבנן: המשחק בקוביא [חתיכות של עצם שמשחקין בערבון, רש"י ראש השנה דף כב א], ומי שמנצח את חבירו נוטל ממון מן המפסיד. ושלא כדין הוא נוטל, שאף זו אסמכתא היא, שנותן ממון רק משום מחשבתו שינצח. והוה ליה גולן, ופסול לעדות מדרבנן.

ומלוה בריבית. והן המלוה והן הלוח פסולין מפני שעוברין על איסור תורה משום חימוד ממון.⁽⁵⁰⁾

יהודה. ואילו מר [רבי יהושע בן לוי] סבר דלא פליגי.

גופא: אמר רבי יהושע בן לוי: כל מקום שאמר רבי יהודה "אימתי" ו"במה דברים אמורים" במשנתנו — אינו אלא לפרש דברי חכמים.

ורבי יוחנן אמר: במקום שאמר רבי יהודה "אימתי" — לפרש דברי חכמים בא. וכשאמר "במה דברים אמורים" — לחלוק בא.

ותמהינן אתרווייהו: וכשאמר רבי יהודה "אימתי" — האם לפרש הוא בא?

והא תנן [המשנה מתבאר כאן, לפי ההוה] **אמינא שבסוגיין]:**

א. כתיב: "אל תשת ירך עם רשע להיות עד חמס", ומכאן למדנו שכל "רשע דחמס", דהיינו גולן, פסול לעדות. ובכלל זה העובר על שאר עבירות שבתורה משום חימוד ממון.

ב. אסמכתא לא קניא.

כגון מי שקיבל שדה מחבירו באריסות על מנת שיהיו חלק מהפירות לבעל השדה, וחלק לאריס. ואמר האריס לבעל השדה:

רש"י ראש השנה דף כב א. ואין פסולין מדאורייתא, דמיירי בריבית שאינה קצוצה שאין איסורה אלא מדרבנן. ואפילו מיירי בריבית קצוצה לא משמע להו איסור, כיון דמדעתיה יהיב, תוספות סנהדרין דף כד ב.

שניהם. אבל למאי דקיימא לן כרבי שמעון — שיכול להשתתף עם שניהם, אין צריך דעתו כיון שזכות הוא לו, שהרי אין מפסיד משום כך. ויש חולקים, דבין כך ובין כך צריך דעתו. [ראה בכל זה בגאון יעקב לעיל דף פ. בר"ה כלה].

50. על פי סנהדרין דף כה א ורש"י שם. וראה

ומפריחי יונים [תחרות יונים], ופסולם כפסול המשחק בקוביא, שהמנצח נוטל ממון [רש"י]. וראה סנהדרין דף כה א פלוגתא דאמוראי בזה].

ופוחרי שביעית שעוברים על איסור סחורה בפירות שביעית מפני חימוד ממון [ואינו פסול מדאורייתא, דמיירי בשביעית בזמן הזה דרבנן]. וראה שם בתוספות סנהדרין דף כד ב עור טעם].

אמר פליג רבי יהודה: המשחקין בקוביא ומפריחי היונים, אין פסולם משום שנוטלין ממון שלא כדין, שכדין הם נוטלין.

אלא פסולם הוא מכך שאין הם עסוקין בישובו של עולם. שהואיל וזו היא אומנותם, אין הן מכירין ובקיאין בטורח וצער בני אדם, ואינן חסין על חבריהן מלהפסידן ממון, וחשודים לשקר ופסולים מדרבנן. ולפיכך:

אימתי פסולין המשחקין בקוביא ומפריחי היונים — בזמן שאין לו אומנות אחרת אלא היא, ואין עסוק בישובו של עולם.

אבל יש לו אומנות שלא היא, הרי זה עד כשר.

ותני עלה כברייתא:

וחכמים אומרים: בין שאין לו אומנות אלא היא, ובין שיש לו אומנות שלא היא הרי זה פסול.

ומכאן אתה למד, שתנא קמא פליג על רבי יהודה, שהרי כן איתא בהך ברייתא, דחכמים פליגי. (51)

והשתא תיקשי: הרי חזינן, דאף דקאמר רבי יהודה "אימתי", לא לפרש בא, אלא לחלוק.

ומשנינן: לעולם רבי יהודה לא בא לחלוק, אלא לפרש דברי חכמים קאתי, דאף לדידהו כל הפסול אינו אלא משום שאין עסוקין בישובו של עולם.

והא דאמרי חכמים כברייתא דפסוליהו משום גזלן הוא, לאו היינו תנא קמא דרבי יהודה, אלא היא — דרבי יהודה אמר רבי טרפון, היא. דסבר אסמכתא לא קניא!

אבל תנא קמא דמתניתין לא פליג. (52)

דתניא: אמר רבי יהודה משום רבי טרפון: שנים שיושבין וראו אחד בא, זה אומר: פלוני העובר נזיר הוא, וזה אומר אינו נזיר.

ואמר זה שאמר נזיר הוא: הריני נזיר אם כמותי [אם אני צודק], שאני אומר שהעובר נזיר הוא. והשני אמר, הריני נזיר אם כמותי שאינו נזיר [רש"י סנהדרין דף כה, והרמ"ה שם. ובמאירי כאן פירש בהיפוך] — לעולם אין אחד מהן נזיר.

לפי שאין נזירות אלא להפלאה! כלומר: שיהא נדרו מפורש על הודאי ולא בתורת ספק.

52. ובכמה דוכתי אשכחן דקתני "חכמים" ואינו אלא יחיד, רמ"ה סנהדרין דף כה א.

51. וביאר רש"י דבהכי פליגי, דחכמים סברי, דאסמכתא לא קניא. ורבי יהודה סבר, דאסמכתא קניא.

גמרא:

אמר רב יוסף: אין מערבין, לא התירו חכמים לצאת חוץ לתחום על ידי עירוב [רש"י] אלא לדבר מצוה, אבל מדאורייתא לא שאני לן [ריטב"א].

ותמהינן עלה: מאי קא משמע לן רב יוסף?

והא תנינא לה במשנתנו: לכל מי שילך לבית האבל או לבית המשתה, ומדנקט אלו שהן דבר מצוה, מוכח שאין מערבין אלא לדבר מצוה!?

ומשנינן: ממשנתנו אין להוכיח. כי מהו דתימא, אורחא דמילתא קתני, שאין דרכן של רוב בני אדם לערב עירובי תחומין אלא לדבר מצוה [ריטב"א], קא משמע לן שבדוקא לדבר מצוה קתני.

שנינו במשנה: וכל מי שקיבל עליו מבעוד יום, מותר, משתחשך, אסור:

שמעת מינה ממשנתנו: "אין ברירה" אפילו בדרכנן [ריטב"א]!

דאי יש ברירה, נימא: תיגלי מילתא — השתא כשחשכה שבת ונתרצה בעירוב — למפרע, דמבעוד יום בזמן קניית העירוב, הוה ניחא ליה.

כיון שנודע לו מבעוד יום שהניחו עירוב, ושתק ולא גמר בלבו אם לסמוך עליו או לא, הרי עתה, משחשכה, ונתרצה אז לסמוך על העירוב, אמרינן כי זה שהיה ספק אצלו בזמן קניית העירוב, הוי ליה כאומר: למקום

אלמא — סבר רבי טרפון — כיון דמספקא ליה, אי נזיר אי לא נזיר הוא — לא משעביד נפשיה להיות נזיר.

הכא נמי בדבר שהוא אסמכתא, כיון דלא ידע בודאות, והוא מסתפק אי קני אי לא קני — לא גמר ומקנה. (53)

הדרן עלך פרק חלון

פרק כיצד משתתפין

מתניתין:

כיצד משתתפין בעירובי תחומין?

אם רוצה, אינו גובה מכל אחד חלק בעירוב.

אלא מניח את החבית של אוכל או משקה [ריטב"א], ואומר: הרי זה עירוב לכל בני עירי, לכל מי שילך.

כלומר: הריני מערב לכל אחד ואחד מבני עירי, אם ירצה לילך לבית האבל שהוא לאותו צד העיר שבו מניח העירוב, או לבית המשתה של חתונת בנו [תוספות יום טוב] שבאותו צד העיר.

[ומזכה להם את העירוב, כדאמרינן לעיל דף פ א שצריך לזכות, ריטב"א].

וכל מי שקיבל עליו מבעוד יום לסמוך על אותו עירוב ולילך — מותר לצאת חוץ לתחום העיר.

אבל אם החליט לסמוך על אותו עירוב משתחשך — אסור, שאין מערבין משתחשך.

והא תנן נמי גבי סוכה כי האי גוונא
[בחובת סוכה של קטן ה"צריך לאמו"]:
קטן שכבר אין צריך לאמו — חייב בסוכה,
ד"מחנכין ליה מדרבנן" [רש"י].

והוינן בה [כלומר: ומפרשין לה] בגמרא
סוכה, עלה דההיא משנה: ואיזהו קטן שאין
צריך לאמו?

אמרו רבי רבי ינאי: כל שנפנה לצרכיו,
ואין אמו מקנחתו.

רבי שמעון בן לקיש אמר: כל שניער
משנתו ואינו קורא "אימא". דכיון שאינו
קורא לאמו, אם כן איך צריך לה.

ותמהינן התם עלה דרבי שמעון בן לקיש:
וכי עד שאינו קורא "אימא" סלקא דעתך
דעדיין צריך לאמו חשיב?!

והא אפילו גדולים, שבודאי אין צריכים
לאמם, נמי קרו "אימא" כשנעורים
משנתם?!

ומפרשין לה התם: אלא אימא: כל שניער
משנתו ואינו קורא: "אימא אימא". כלומר:
שאינו נח מלצווח ולקרוא לה עד שבאה
אמו אליו.

והשתא מוכיחה הגמרא: וכן כמה הוא הקטן
שאיך צריך לאמו, לפי מה דמפרשין לה
התם? — כבר ארבע כבר חמש, כל קטן
לפי חריפותו!

ואם כן תיקשי לרב אסי, דאמר שעד היותו
בן שש אין צורך להניח לו עירוב בפני עצמו

שארצה אחר כך יקנה לי עירובי עתה! וכיון
ש"יש ברירה" קונה לו העירוב למפרע,
כאילו ברר מקודם [שער הציון בהבנת
רש"י].

אמר דחי לה רב אשי: לעולם יש ברירה
בדרבנן. ומשנתנו לא הצריכה שיסמוך על
העירוב מבעוד יום.

אלא: הודיעוהו מבעוד יום, ולא הודיעוהו
אלא משתחשך — הוא דקתני.

כי לא שייך ענין "ברירה", לומר דהוה ניחא
ליה, כל שלא ידע כלל מן העירוב.

ולפיכך: הודיעוהו מעוד יום מותר, הודיעוהו
משתחשך אסור.

אמר רב אסי: קטן עד בן שש שנים —
יוצא בעירוב תחומין של אמו, שעירבה
לעצמה, ולא זיכתה לו בעירוב, ולא הניחה
עבורו מזון שתי סעודות בפני עצמו.

ומוליתו עמה, דכגופה דמי. כי מסתמא
דעתה עליו, כיון דלא סגי ליה בלאו אמו,
[רש"י].⁽¹⁾

מיתבי: קטן שצריך לאמו — והוא פחות
מבן שש כדמפרש ואזיל — יוצא בעירוב
אמו.

וקטן שאין צריך לאמו — אין יוצא בעירוב
אמו.

והיכי אמרת דעד בן שש יוצא בעירוב
אמו?!

וכי תימא דעד בן שש מיקרי "צריך לאמו".

יום אחד, צריך לערב עליו בפני עצמו [משנה

1. אבל אם נכנס בתוך שנתו השביעית אפילו